

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Diplomová práce

2024

Nikola Jindrová

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Diplomová práce

Bibliofilie

Nikola Jindrová

Plzeň 2024

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Katedra výtvarného umění
Studijní program Výtvarná umění
Specializace Grafika

Diplomová práce

Bibliofilie

Nikola Jindrová

Vedoucí práce: Prof. akad. mal. Axmann Mikoláš
Katedra výtvarného umění
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara
Západočeská univerzita v Plzni

Plzeň 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **BcA. Nikola JINDROVÁ**
Osobní číslo: **D22N0095P**
Studijní program: **N0213A310011 Výtvarná umění**
Specializace: **VU – specializace Grafika / MgA.**
Téma práce: **BIBLIOFILIE**
Zadávací katedra: **Katedra výtvarného umění**

Zásady pro vypracování

Tvůrčí záměr: Realizace autorské bibliofilie dle vlatního zvoleného tématu.

Způsob realizace: Vybranými grafickými technikami vytisknout knihu, kterou autor ilustroval, zpracoval grafickou úpravu, vysázel, transponoval ilustrační doprovod do grafické technologie, vytiskl a svázal.

Cíl: Komplexní zvládnutí práce od koncepce, přes varianty až k realizaci tématu. Podpora klasické i digitální fotografie a kombinované techniky. Logické přesahování hranic oboru ve prospěch otevřenosti.

Předpokládaný charakter výstupu: Jsou 2 exempláře knihy, minimálního formátu 148×210 mm a 2 soubory grafických listů.

Rozsah průvodní zprávy: Min. 3 normostrany.

Rozsah teoretické části: **min. 3 normostrany**
Rozsah praktické části: **vyplyne ze zpracování DP**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- RŮT, Pavel, ed. František Kobliha. Ilustroval František KOBLIHA. V Řevnicích: Arbor vitae, 2019. ISBN 978-80-7467-141-8.
- VÁCHAL, Josef. Krvavý román. Vydání druhé. V Praze: Odeon, 1970.
- KNEIDL, Pravoslav. Česká lidová grafika v ilustracích novin, letáků a písniček. V Praze: Odeon, 1983.
- PECINA, Martin. Knihy a typografie. Vydání třetí, rozšířené. V Brně: Host, 2017. ISBN 978-80-7577-040-0.
- DOLEČKOVÁ, Petra. Jaroslav Benda 1882-1970: typografická úprava a písmo. V Praze: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2019. ISBN 978-80-8798-915-9.
- Bohatcová, Mirjam. Česká kniha v proměnách staletí. 1. vyd. Praha : Panorama, 1990. ISBN 80-7038-131-0.
- Krejča, Aleš. Grafické techniky. 2. vyd. Praha : Aventinum, 1994. ISBN 80-7151-636-8.
- Dyrynk, Karel. Typograf o knihách. 3. vyd. Praha : Kentaur, 1993. ISBN 80-85285-38-X.
- DEML, Jakub, OLIČ, Jiří, ed. Jan Konůpek a jiné eseje. V Olomouci: Votabia, 1997. ISBN 80-7198-282-2.
- Čapek, Josef. Umění přírodních národů. Praha : Československý spisovatel, 1949.

Vedoucí diplomové práce: **Prof. akad. mal. Mikoláš Axmann**
Katedra výtvarného umění

Datum zadání diplomové práce: **26. května 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2024**



L.S.

MgA. Vojtěch Aubrecht v.r.
děkan

Doc. MgA. Benedikt Tolar v.r.
vedoucí katedry

V Plzni dne 12. září 2023

Prohlašuji, že jsem umělecké dílo vypracovala samostatně a nejedná se o plagiát.

Plzeň, duben 2022

Jindřich

.....
podpis autora

OBSAH

1. MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE	8
2. TÉMA A DŮVOD JEHO VOLBY	8
2. 1. Něco o daném tématu a inspirace	8
2. 2. Důvod zvolení tématu	10
3. PROCES PŘÍPRAVY, PROCES TVORBY	11
3. 1. Příprava	11
3. 2. Tvorba	11
3.2. 1. Vznik linorytů, odlišnosti, domácí podmínky	11
3. 2. 2. Proces vzniku výsledných ilustrací/fotografií	12
3. 2. 3. Text knihy	13
3. 2. 4. Zkoušky tisků a maketa	14
4. POPIS DÍLA, TECHNOLOGICKÁ SPECIFIKA, PŘÍNOS PRÁCE PRO DANÝ OBOR	15
4. 1. Popis díla	15
4. 2. Technologická specifika	15
4. 2. 1. Kniha a desky	15
4. 2. 2. Pouzdro	17
4. 2. 3. Litografie	17
4. 2. 4. Monotyp	19
4. 3. Přínos práce pro daný obor	19
5. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	20
6. RESUMÉ	21
7. SEZNAM PŘÍLOH	23
7. 1. Fotografie předchozí práce	23
7. 2. Ilustrace, které předcházely finálním ilustracím	25
7. 3. Proces tvorby focení ilustrací	27
7. 4. Tvorba linorytů, litografií, monotypů, slepotisku	28
7. 5. Foto makety	30
7. 6. Foto samotné práce s pouzdem	31
7. 7. Foto litografií, monotypů a desek	35

1. MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE

Po dobu magisterského studia jsem se věnovala osobnějším tématům, která mě spojovala s mým blízkým okolím. Práce byla založena na možnosti umělecké tvorby s někým, kdo není do umění příliš zasvěcený.

V průběhu prvního ročníku jsem vytvořila dvě knihy. První vznikla s mou maminkou s tím, že knihu si jak napsala, tak ilustrovala. V tomto případě jsem měla úkol jakéhosi producenta, manažera, kurátora, který sesbírání a seřadí jednotlivé fragmenty. To mělo za výsledek propojení linorytů a fotografií doprovázené textem.

V druhém případě se jedná o příběhy mé sestry. Zde sehrála roli autora textu a já jej doprovázela ilustracemi. Příběhy byly hororového rázu. Ilustrace vznikly nejdříve jako fotografie a následně byly upravovány ve Photoshopu. Potom přišla redukce fotografií, a to vypadalo především tak, že obraz byl zredukován na dvě až tři barvy. Z nich následně vzniklo několik serigrafí.

2. TÉMA A DŮVOD JEHO VOLBY

2. 1. Něco o daném tématu a inspirace

Na téma pohlížím ze dvou úhlů. Jedním tématem je to oficiální, tedy bibliofilie. A tím druhým je téma samotné knihy.

Pokud budeme nahlížet nejdříve na téma oficiálně zadané, jedná se o bibliofilii. Bibliofilie je: „Obecné označení tištěné knihy, která je trvale, anebo jen dobově (módně) předmětem sběratelského zájmu. Bibliofilní charakter zpravidla nabývají jednak vysoce esteticky vypravené publikace, jejichž papír (případně pergamen), ilustrace, typografie a knižní vazba (reliure d'amateur) vytvářejí harmonický celek, a jednak vnějškově nenápadné publikace cenné pouze svým obsahem (první vydání Máchova Máje z roku 1836 nebo Babičky od Boženy Němcové z roku 1855). Mimoto mohou mít bibliofilní charakter také exempláře umělecky zcela nepodstatné, avšak dochované v omezeném počtu (knížky lidového čtení, kra- mářské písně).“¹

¹ Přispěvatelé Encyklopedie knihy, Bibliofilie [online], 2019, Datum poslední revize 31. 12. 2019, 10:39 UTC, [citováno 19. 03. 2024]

Což mě vede k potřebě vytvořit dílo hodné zařadit jej do sbírky. Kniha by tedy měla být připravena stát se chloubou svého majitele. Typickým příkladem je všeobecně známý Krvavý román od Josefa Váchala.² Kniha je šitá ručně, text je vsázen (v tomto případě vyryt) autorem a také ilustrace vytvořil i vytiskl sám autor. Jedná se tedy o nesporný příklad bibliofilie. Máme ale také knihy, které se jen jedním prvkem dotýkají této škatulky. Například jsou v knize přiloženy originální tisky, nebo je originálně (ručně) zpracovaná obálka knihy, jako například u obálky Philipa Smitha, který využívá techniku MARIL (je to technika, která pracuje se skládáním proužků kůže vedle sebe a tím vzniká motiv) a vytvořil obálky pro knihy J. R. R. Tolkiena. To vede tedy i k tomu, že můžeme přidat obohacující či speciální prvek, který nás dovede k označení bibliofilie.

V mém případě se dá diskutovat o originalitě tisku bloku knihy. Jelikož jsou veškeré fotografie i linoryty upravované v počítači, jedná se tedy o originál ilustrací, přestože byly vytištěny digitálním tiskem. Knihu jsem si sama svázala, pouzdro je také ručně vytvořeno a je obohaceno o originální grafiku. Právě v tomto formátu si můžu dovolit velkorysou sazbu. Hodně využívám volného prostoru a nechávám text dýchat, což by v komerční sféře pravděpodobně nešlo. V případě, že by kniha měla možnost být vydána, musela by pravděpodobně projít kompresí.

Druhým úhlem je téma samotné knihy. Tématem je jak přežívat s jednou nemocí, aby člověka zasáhla jiná, která vám přetočí život vzhůru nohama. A nejen vám, ale i celé vaší rodině. Budete bojovat o život. Ale tím to teprve začne. Kniha je přibližně o deseti měsících života mé rodiny. Vše je popsáno očima mé maminky, která je tím nemocným členem a vše zaznamenává do svého deníku. Její deník se stává podkladem pro texty v knize.

S touto prací přišlo i několik myšlenek, zda je správné spolupracovat s druhou osobou, navíc ještě nepolíbenou uměním, na knize. Přemýšlela jsem nad tím, zda má být práce vytvořena jen mnou nebo je tento koncept v pořádku. To mě přivedlo k myšlence, že i kniha je uměleckým dílem. Díky tomu nám přináší určitou otevřenost ve zpracování a v přístupu k němu. Je také na nás, co si zvolíme a co se stane uměleckým dílem. Dílo je také odrazem nás samotných, skrz něj se odhaluje naše duše.³

2 VÁCHAL, Josef. Krvavý román. Vydání druhé. V Praze: Odeon, 1970.

3 BUBER, Martin. Já a Ty. Praha: Kalich, 2005.

V knize pracuji s jednotlivými elementy, které skládám do jednotného obrazu. Podobnost práce spatřuji například v práci Joana Miróa. Také pracuje s jednotlivými elementy, které skládá do různých kompozic. Nebo též v práci Vasilije Kandinského. Asi největší inspirací mi byl Piet Mondrian. Ve svých dílech pracuje s linií a plochou. Různě zaplňuje prostor obrazu, tedy pracuje s čistou plochou tak jako já v sazbě. Člení obrazy do několika částí, pracuje s různou velikostí prvků (například Kompozice s červenou, modrou a žlutou, 1930). Využívá nekonečnosti motivu, který přesahuje hrany obrazu. Já pracuji s přesahem ilustrací přes okraj stránky.

Zpočátku jsem hledala také inspiraci v knihách. Například v knize Česká lidová grafika v ilustracích novin, letáků a písniček⁴ nebo Jan Konůpek a jiné eseje.⁵ Jelikož jsem se vydala jiným směrem, inspiraci jsem hledala nakonec jinde. Také jsem čerpala z monografie Františka Koblíhy⁶, ta obsahuje i grafiky. Nebo jsem hledala v publikaci Česká kniha v proměnách staletí.⁷

2. 2. Důvod zvolení tématu

Opět budu téma brát ze dvou úhlu. Bibliofilii jsem si zvolila, protože mě lákala představa vytvořit knihu z originálů a jako knihař si ji také svázat. Ke knize jsem měla vytvořit dva soubory grafických listů a to bylo také motivací. Chtěla jsem si rozšířit znalosti v grafických technikách. Když jsem si téma volila, ani jsem netušila, že se nakonec uchýlím k litografii.

A téma oboustranky mi přivedl do cesty sám osud, bohužel je to tak. Dlouho jsem nevěděla, co konkrétně budu dělat. Ale prázdniny mi doslova změnily život. Nápad nepřišel hned, nikdo z nás netušil, co se stane a jak dlouhá cesta to bude, ale někde při druhé návštěvě nemocnice mě to napadlo. Nicméně jsem chtěla dál hledat, přece jen mi to přišlo příliš osobní. Ale pak přišel boj o život a třetí nemocnice. To mi pohled změnilo, věděla jsem, že s tím, co zažíváme, bychom se měli podělit. Ale stále jsem váhala, jestli do toho se mnou maminka půjde. Vtipkovaly jsme spolu o tom a já se rozhodla, že o tom můžu udělat knížku. Tohle je to téma.

4 KNEIDL, Pravoslav. Česká lidová grafika v ilustracích novin, letáků a písniček. V Praze: Odeon, 1983.

5 DEML, Jakub, OLIČ, Jiří, ed. Jan Konůpek a jiné eseje. V Olomouci: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-282-2.

6 RŮT, Pavel, ed. František Koblíha. Ilustroval František KOBLIHA. V Řevnicích: Arbor vitae, 2019. ISBN 978-80-7467-141-8.

7 BOHATCOVÁ, Mirjam. Česká kniha v proměnách staletí. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-131-0.

Musela jsem to samozřejmě probrat s rodinou a hlavně s mou maminkou, jelikož je autorkou textu. Samotnou mě překvapilo, že souhlasila. A jsem za to ráda.

3. PROCES PŘÍPRAVY, PROCES TVORBY

3. 1. Příprava

Prvním zásadním bodem bylo zjistit, jaké konkrétní téma si zvolím a také kam se chci s knihou ubírat. Poté následovalo schraňování textu, to byl dlouhodobý proces, protože texty vznikaly po celou dobu tvorby knihy. Proto jsem začala pracovat zároveň na ilustracích, tedy jakým směrem se chci v ilustracích vydat. Nejdříve to byla kresba, poté kresba do mouky, kamínků a nakonec písku. Z toho vznikly fotografie, které se staly doprovodem textu. Také jsem zapojila autorku textu do výtvarné části, začala vytvářet linoryty.

Během toho, co jsem pracovala na sběru textu a tvorbě ilustrací, začala jsem přemýšlet také nad sazbou knihy. Kolik bílého prostoru bude v knize, rozložení textu, zrcadlo textu, paginace a tak dále.

Také jsem intenzivně hledala typografické rady v knihách a konzultovala jsem návrh řešení knihy a právě typografii s panem MgA. Mgr. Pavlem Švejdou.

Po několika pokusech, jak by kniha mohla vypadat, jsem přišla na to, jak rozmístit ilustrace i text, a mohla jsem tak pokračovat.

V průběhu této fáze jsem také začala pracovat na litografiích a monotypech.

3. 2. Tvorba

3. 2. 1. Vznik linorytů, odlišnosti, domácí podmínky

Linoryt byl technikou přisouzenou mé mamince. Je to jednoduchý způsob, jak ji přimět použít grafickou techniku. Měla za úkol pomocí linek vyjádřit své pocity (kresbu prováděla širšími černými fixami). Následně jsem je vyryla a vytiskla (později je ryla také ona sama).

Linoryty jsem se rozhodla tisknout akrylovými barvami. Jelikož rychle schnou, vytváří tak náhodně prázdná místa (ty jsou někdy žádaná, jako důkaz lidské nedokonalosti). Pokud se ale pracuje s čerstvou barvou, která je jemně zředěná

vodou, lze zakoupit i akrylový ustalovač, který nahradí vodu a zpomalí schnutí, ale ten jsem neměla k dispozici. Barevně jsem zvolila modro-šedou barvu. Modrá je pro mě osobně určitým způsobem odlehčující barvou. Většinou ji máme spojenou s nebem, s klidem. Je také často používaná v nemocnicích (což jsem si uvědomila až později), na oblečení, fasádách, podlahách nebo výmalbě. U některých jsem zvolila žlutou a také černou. Černou barvu jsem použila pro zdůraznění konce, který následující kapitoly obsahově přinášejí.

Tento způsob podomácku vytvořených linorytových tisků jsem také zvolila proto, že jsem chtěla, aby maminka byla součástí procesu (nejen literárního) a aby byl zastoupen jakýsi domácký přístup k tvorbě. Proto jsem nezvolila tvorbu tisků profesionálně tiskovými barvami v tiskařské dílně. Tento způsob také zprostředkovává jistou jednoduchost a obyčejnost, kterou může vidět obyčejný člověk, zatímco člověk informovaný v tomto může vidět mnohem více. Například když spatřujeme v běžných předmětech, dávných i současných dob, více, než v tom viděli tvůrci.⁸

3. 2. 2. Proces vzniku výsledných ilustrací/fotografií

Zpočátku jsem pracovala na uhlových kresbách (přírodní uhel), ty byly abstraktního charakteru, neměly vyjadřovat nic konkrétního, jen vyjádřit momentální pocity. Z toho se však vyklubaly, aniž by to bylo záměrem, různé přírodniny (vysoká tráva, pařez, stromy). Toto jsem si uvědomila až s postupem času.

Poté jsem měla vyzkoušet černý pigment. Pracuje se s ním jinak než s uhlem a člověk si musí na práci s ním trochu zvyknout. Zkoušela jsem také pracovat na navlhčený papír, vymývat různé části, používala jsem i mokrý štětec atd. Zkoušela jsem také přiznat práci s rukou, tím, co vytváří kresby (viz 7. 2. Ilustrace, které předcházely finálním).

Nicméně ani tohle nebyla cesta. Ale přivedlo mě to k práci s moukou a tvořením na podsvíceném stole (ten jsem nakonec opustila a vytvořila si „stůl“ v domácích podmínkách). Tam už byla vidět práce s rukou. Jsou tam již čitelné tahy prsty, vznikají tak linie v mouce. Bohužel mouka vytváří hrudky a to nevypadalo dobře. Proto jsem zvolila nejdřív kamínky do akvária a posléze jemný písek. U něj jsem zůstala (viz 7. 2. Ilustrace, které předcházely finálním).

⁸ Čapek, Josef. Umění přírodních národů. Praha: Československý spisovatel, 1949.

Kresby vzniklé v písku jsem fotila a následně s nimi pracovala ve Photoshopu. Tam jsem je převedla do černobílé a tím vznikl jednotný základ pro ilustrace. Ty jsem v knize různě zmenšovala, zvětšovala a upravovala rozvržení.

3. 2. 3. Text

Text je ve formě deníkových záznamů. Je tedy členěn podle dnů. Ty jsou rozděleny do několika kapitol. Jelikož se jedná o autentické a velice osobní záznamy, bylo těžké text korigovat. Nechtěla jsem příliš zasahovat do textu, jistě určitá korekce nastala, nicméně jsem bojovala s tím, jak moc mohu text upravit. Nechtěla jsem, aby ve výsledku byl text od úplně jiného autora. To ale také přináší jistý diskomfort ve čtení knihy. Jistě může někdo namítnout, že dobrá kniha má být čtivá. Ano, jistě tomu má tak být, ale pokud budeme probírat takto těžké téma, které je o bezmoci, smrti a nemoci, tak předpokládám potřebu odstupů. Tedy nutnost odpočinout si od textu a nečíst ho najednou. Dát si prostor na zamyšlení. Tuto pauzu nám trochu přináší velkorysá sazba, kde nalezneme hodně bílého prostoru, a také časté ilustrace. A tím se řeší otázka čtivosti textu.

Pro tvorbu sazby jsem se potřebovala inspirovat a řídit radami zkušených. Využívala jsme k tomu i knihy známých typografů.⁹

V knize je text vysázen písmem Minion Pro ve velikosti 12 bodů a názvy kapitol jsou ve velikosti 18 bodů. Typografickou úpravu knihy jsem konzultovala s MgA. Mgr. Pavlem Švejdou. S ním jsem řešila také otázku všednosti tohoto písma a zda je nutné jej změnit. Tato všednost vychází z jeho nadužívání, nicméně právě touto všedností mě písmo zaujalo. Nechci tím písmo dehonestovat, je to velice kvalitní písmo, a proto se hojně využívá. Ale právě tato obyčejnost a křehkost písma mě přiměla u něj zůstat (i vzhledem k intimitě tématu).

Text není typicky černý, ale zvolila jsem šedo-modrou barvu (světlejší pro dataci). Ta vychází z barevnosti linorytů a k jejímu využití mě vedou podobné důvody jako u linorytů.

⁹ DYRYNK, Karel. Typograf o knihách. 3. vyd. Praha: Kentaur, 1993. ISBN 80-85285-38-X.
PECINA, Martin. Knihy a typografie. Vydání třetí, rozšířené. V Brně: Host, 2017. ISBN 978-80-7577-040-0.
DOLEČKOVÁ, Petra. Jaroslav Benda 1882-1970: typografická úprava a písmo. V Praze: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2019. ISBN 978-80-8798-915-9.

V knize pracuji s volnou bílou plochou. Ta přináší vzdušnost sazbě. Bílá barva je určitým způsobem propojena s bílou barvou nemocnic. To souvisí i s textem, který je v menších odstavcích obklopen bílou plochou.

Paginaci v knize nahrazuje datace umístěná na vnější straně stránky

3. 2. 4. Zkoušky tisků a maketa

Zásadní otázkou pro mě bylo, jakou tiskárnu vybrat. Jelikož mám v knize dvojstránkové ilustrace, bylo zapotřebí najít tiskárnu a také vhodný papír. Proto jsem si nechala vytvořit tiskové zkoušky ve více tiskárnách. První tiskárnou, nad kterou jsem uvažovala, byla Indigoprint. Zde jsem si nechala připravit tisky na tři druhy papíru, Munken polar 150 g/m², Gmund Colors Matt 00GC 99 ice 120 g/m² a Ofset 170 g/m². Tisky byly v pořádku, příliš se neleskly, co se týče papírů, byl lepší Ofset s Gmundem, Munken byl více dožluta. Jelikož v knize pracuji hodně s bílou plochou, bylo namístě, aby bílá byla opravdu čistě bílou.

Poté jsem zkusila školní tiskárnu. Zde jsem zkusila dva typy, také Munken, ale typu krystal 170 g/m² a Floru gardenii 130 g/m². Na Munken vyšly tisky lépe. Nicméně tisky byly srovnatelně kvalitní jako tisky z Indigoprint.

S ohledem na srovnatelnou kvalitu tisku, cenu a dostupnost, jsem se nakonec rozhodla zvolit školní tiskárnu.

Během tvorby vzniklo několik maket. Převážně se jednalo o makety, které byly určeny pro potřeby získání větší představy o rozmístění ilustrací a textu. Byly vytištěny na obyčejný kancelářský papír. Takovýchto maket vzniklo několik.

První maketou, která už byla ucelenější a dávala mi přesnější představu o celkovém vzhledu knihy, jsem vytvořila ke zkoušce z hlavního ateliéru. Jelikož jsem do té doby neustále přemýšlela, jestli zvolit vazbu harmonikovou, nebo pevnou šitou vazbu, byla to příležitost si vše vyzkoušet. Chtěla jsem nejdříve zkusit harmonikovou vazbu, a proto jsem ji právě na tuto zkoušku vytvořila. Mám s touto vazbou zkušenosti, a proto jsem věděla, jaká úskalí tato vazba přináší. Například se nemusí povést slepit jednotlivé listy k sobě rovně nebo je také komplikovanější vytvářet desky (pokud je chceme upevnit z obou stran, což jsem chtěla). Nicméně maketa se v tomto případě povedla, přišla jsem totiž na lepší způsob lepení stránek k sobě. Maketa byla opatřena deskami (jen pro ukázkou nebyly zavěšené) a přebalem. Byla vytištěná na Munken krystal 170g/m². Co se týče obsahu, kniha byla asi v polovině.

Druhou maketu sloužící ke stejnému účelu jsem vytvořila v závěru tvorby, kdy už jsem měla vše připravené. Protože jsem od harmonikové i pevné šité vazby ustoupila, bylo zapotřebí vyzkoušet kompletaci. Například jsem potřebovala zjistit, jakými nitěmi budu šít, jakou barvu nití zvolím, budou desky potažené ze všech stran nebo přiznám samotný materiál lepenky?

Pouzdro mělo také svou maketu, kde jsem zjistila, jaký postup zvolím. Samotné lepení pouzdra bylo v zásadě bez problémů.

4. POPIS DÍLA, TECHNOLOGICKÁ SPECIFIKA, PŘÍNOS PRÁCE PRO DANÝ OBOR

4. 1. Popis díla

Jedná se o knihu s pouzdem. Kniha má 216 stran, rozměr je 17,5 cm a 24,8 cm, šířka hřbetu je 3,7 cm. Kniha je šitá vazbou otevřeného hřbetu. Pouzdro je vytvořeno z lepenky a potaženo z vnější strany originální grafikou.

Součástí knihy je 12 litografií a 12 monotypů, které jsou opatřeny deskami. Tyto soubory rozvíjí hlavní téma knihy. Propojuje je technika kresby, kdy je použit dotyk ruky (a prstů).

Kniha je určena pro lidi, kteří mají zájem si přečíst něco o trápení jiných lidí. Ať už to jsou lidé, kteří procházejí něčím podobným, jejich příbuzní nebo jen zvědavci. Kniha je určena spíše pro dospělého čtenáře. Téma knihy je poměrně těžké, občas chybí jakýsi optimismus či nadhled.

4. 2. Technologická specifika

4. 2. 1. Kniha a desky

Většinu času, který jsem strávila nad tvorbou knihy, jsem byla přesvědčená o tom, že kniha bude v pevné vazbě (chvíli jsem přemýšlela i nad harmonikovou vazbou, právě proto vznikla i maketa, zde byl problém s velkým obsahem knihy, šířka hřbetu by byla příliš široká). Nicméně při problémech s pouzdem a využitím jiného materiálu jsem se rozhodla změnit typ vazby.

Vybrala jsem vazbu s otevřeným hřbetem. V zásadě jde o to, že při tvorbě pouzdra je vidět lepenka, tedy pouzdro není celé polepené dalším materiálem, který

by ho zakryl. Což mě přivedlo na otázku: Je to problém? Došla jsem k závěru, že je možné s touto otevřeností pracovat i dále, zopakovat tuto otevřenost ve vazbě. Právě tady je možnost u desek pracovat i se surovostí lepenky.

U otevřeného hřbetu je vazba, při které je vidět šití a desky jsou přilepeny k předsádce. Začneme tím, že si naskládáme papíry do složek. Ty bychom měli nadírkovat, ze zkušenosti vím, že je lepší si je předem podle šablony, kterou si vytvoříme, nadírkovat. Dírky děláme tam, kde budeme šít. Já udělám 8 dírek po cca 2,8 centimetru. Připravím si jehlu s nití. Nejdříve ji „rozmotám“, to se dělá tak, že si vezmu nit mezi dva prsty a přejeďu jimi po ní, to opakují několikrát (nit se pak nebude tolik zamotávat). A také ji potřu včelím voskem a poté ještě setřu přebytek mezi prsty. A můžu šít.

Před sebe si vezmu první složku, píchnu do první dírky, uvnitř píchnu až do poslední dírky a protáhnu nit ven. Přidám další složku. Tam píchnu do díry nad posledním vpichem a jdu jehlou do další dírky. Protáhnu ven a jdu do dírky pod ní. Otevřu danou složku a „obšiju“ nit, co zůstala uvnitř, a píchnu do stejné dírky, ze které jsem se dovnitř dostala. Poté píchnu opět do horní dírky. Postup opakují u všech dírek. U poslední píchnu dovnitř, vytáhnu přebytečný konec nitě a spojím nitě k sobě uzlem. Poté píchnu ven poslední dírkou. Vezmu si další složku a píchnu do dírky nad posledním vpichem. Jehlou pokračuji vedle do díry a obšiji šití vzniklé po předešlém šití. Tak pokračuji do konce šití. Na koncích složek místo do stejné dírky musím píchnout do další složky. A na konci si zakončíme šití uzlíkem (stejně jako jsem dělala uzel na začátku).

Na desky jsem použila lepenku šíře 2 milimetry. Je potažena papírem, na který je vytištěn motiv obálky. Desky nejsou potaženy i po hranách lepenky, papír je tedy pouze na přední straně lepenky (a z druhé strany jsou připojeny k předsádce), což znamená, že je přiznaná barva lepenky (tedy i použitý materiál). Toto souvisí se zpracováním pouzdra, kdy je také přiznaná lepenka (viz. kapitola 4. 2. 2. Pouzdro).

4. 2. 2. Pouzdro

Na začátku tvorby jsem byla přesvědčená o potřebě krabičky alespoň na jeden kus knihy. Chtěla jsem na ni použít plexisklo, bohužel přineslo to více potíží, než jsem předpokládala, například jakým mechanismem se bude otvírat, bude to vypadat dobře, nebudou panty působit rušivě, jak se udrží víko zavřené, a mnoho dalších. Bohužel na spoustu z nich jsem neměla kladnou odpověď, a proto jsem se rozhodla zůstat jen u pouzdra.

Na pouzdro jsem také zamýšlela použít plexisklo. Konkrétně mléčné s tím, že jsem chtěla využít laser pro zabudování motivu do plexiskla. Nicméně po několika konzultacích s vedoucím práce a dlouhém přemýšlení nad vyzněním knihy a tím, co knize prospěje, jsem se rozhodla opustit plexisklo.

Nebyla jsme si jistá tím, jak desky zpracovat. Vedoucí práce mě přivedl k použití písku na slepotisk a ten patinovat (za pomoci tekuté fermeže a barvy zředěné fermeží). Bylo potřeba vytvořit několik technických zkoušek. Musela jsem vybrat materiál, který lze po vytištění slepotisku patinovat. Hlavním problémem bylo to, že většina papírů příliš vsakovala barvu do sebe. Zkoušela jsem po tisku postříkat papír lakem ve spreji. To pomohlo, nicméně ne dostatečně, a tak jsem použila na setření přebytečné barvy petrolej (zkoušela jsem i benzin, ale ten vytvářel občas fleky). Proto jsem použila lepenku, která je z jedné strany opatřená lesklou vrstvou bílého papíru, a u něj jsem také zůstala.

Takto připravenou lepenku, jsem podlepila lepenkou šíře 2 milimetry, abych z tisku mohla vytvořit desky. Z takto připravené lepenky jsem si nařezala jednotlivé části pouzdra a slepila je dohromady.

Pouzdro není opatřeno názvem knihy ani jménem autora. Protože se jedná o grafický objekt, nevidím jako důležité opatřovat jej jakousi značkou. Zároveň se jedná o bibliofilii a v tomto případě se odchýlím od klasického vnímání knihy můžu vzdálit.

4. 2. 3. Litografie

Litografie je tisk z plochy. Na tento přenos se využívá vápencový kámen. A využívají se jeho chemické vlastnosti. Tato technika se objevila na konci 18. století díky Aloisu Senefelderovi.¹⁰

¹⁰ Krejča, Aleš. Grafické techniky. 2. vyd. Praha: Aventinum, 1994. ISBN 80-7151-636-8

Dále bych ráda popsala postup, který jsem aplikovala na litografie. Je mnoho možností, jak vytvářet kresbu, a z toho vyplývá způsob práce. V mém případě to je kresba tuší.

Vybraný litografický kámen musím nejdříve zbrousit. Litografický kámen navlhčím vodou, nasypu na něj trochu brusného písku a pomocí malého kamene smíchám písek s vodou a začnu brousit (broušení kámen o kámen). Musíme rovnoměrně, aby kámen nebyl někde více zbroušený. Vzniklou kaši omyji a broušení opakuji s různými rozměry písku od nejhrubších po nejjemnější. Na konci musí kámen uschnout.¹¹

Po usušení kamene můžu začít s vytvářením motivu. V mém případě se jedná o kresbu tuší za pomoci prstů ruky. Kámen si navlhčím a následně nanesu prsty tuš. Kámen opět nechám zaschnout.

Lept se provádí za pomoci směsi arabské gumy a kyseliny dusičné (HNO₃). Tenká vrstva se nanese na kámen a rozprostře po celé ploše kamene (sílu leptadla zkusíme na okraji kamene, tam, kde není motiv). V okamžiku, kdy se začnou tvořit bublinky, je třeba zmírnit leptadlo, stačí zatupat houbou a tím jej rozprostřít. Na nejtmařejší místa kresby můžeme postupně přidávat více leptadla. Když je motiv dostatečně vyleptaný, roztupíme houbou leptadlo po celém kameni (to děláme pár minut). Kámen necháme zaschnout.¹²

Tisk se provádí na speciálním stroji určeném na tisk litografie. Kámen se umístí do stroje a musím provést několik kontrol před tiskem. Nejdříve musím zvolit správnou velikost tříče (stačí, aby mírně přesahoval motiv). Následně umístím kámen tak, aby byl po celou dobu tisku motiv (popřípadě kámen) uprostřed. Poté si musím vyznačit začátek a konec tisku. Začátek je tam, kam nastavíme tříč před tiskem (tento bod se nachází na kameni). Konec je tedy na opačné straně kamene. Kámen můžu zajistit dřívky, aby se během tisku nepohnul. Také si mohu vyznačit, kam umístím papír.

Když je vše připraveno, kámen zbavím tuše, a to benzinem. A poté navlhčím houbu a vodou a smyji z kamene arabskou gumu. Houbu několikrát vymyji čistou vodou. Kámen od teď do konce tisku pravidelně zvlhčuji houbou. Barvu nanesu velkým válcem. Přiložím na kámen papír, na něj přiložím fólii potřenou vazelínou. Zasunu kámen pod tříč a upravím tlak a provedu tisk.

11 Rambousek, Jan. Litografie a ofset. Praha: Pražské nakladatelství Václava Poláška, 1948.

12 Krejča, Aleš. Techniky grafického umění. Praha: Artial, 1981.

Litografické tisky jsem ořezala z formátu B3 na menší formát 20 cm × 28,5 cm. Vznikl tak prostor pro přesah motivu přes hranu papíru, který mohl pokračovat donekonečna.

4. 2. 4. Monotyp

Zbroušený kámen se zaleptá směsí arabské gumy a kyseliny dusičné (HNO₃), nechá se působit a postupně se tupáním houby rozprostírá, tím se tlumí leptadlo a také se ubírá vrstva arabské gumy. Kámen se nechá zaschnout. Poté si připravíme tiskařské barvy a fermež. Fermež si rozválím na velký válec tak, aby pokryl celý kámen. Fermež zde vytváří odpuzující vrstvu (chrání kámen) a díky ní můžu vytvářet kresbu tiskařskou barvou přímo na kámen. Takže po aplikaci tenké vrstvy na kámen můžu hned vytvářet motiv barvami na kámen. Hotový motiv vytisknu (postupuji stejně jako u litografie). V mém případě je to na nenavlhčený papír (Munken krystal, 240g/m²).

4. 3. Přínos práce pro daný obor

Věřím, že kniha dokazuje možnost zdárně pracovat s laikem. A to nejen na textu, ale také na výtvarné části knihy. Propojit tak umělecký a neumělecký svět a dokázat schopnost komunikace mezi těmito světy.

I samotné téma má svůj daný přínos. Přináší pohled člověka, který je zasažen nemocí a musí mu být poskytnuta péče. To přináší mnoho nekomfortních situací, smutku, pesimismu a strachu. Kniha toto téma otvírá, nepřináší řešení, jen vypráví příběh jednoho člověka. Doufám, že pokud si knihu přečte někdo s podobným osudem (nebo i příbuzní tohoto jedince), pomůže mu to přijmout, co se děje kolem něj.

5. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BOHATCOVÁ, Mirjam. Česká kniha v proměnách staletí. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-131-0.
- BUBER, Martin. Já a Ty. Praha: Kalich, 2005. ČAPEK, Josef. Umění přírodních národů. Praha: Československý spisovatel, 1949.
- DEML, Jakub, OLIČ, Jiří, ed. Jan Konůpek a jiné eseje. V Olomouci: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-282-2.
- DOLEČKOVÁ, Petra. Jaroslav Benda 1882-1970: typografická úprava a písmo. V Praze: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2019. ISBN 978-80-8798-915-9.
- DYRYNK, Karel. Typograf o knihách. 3. vyd. Praha: Kentaur, 1993. ISBN 80-85285-38-X.
- KREJČA, Aleš. Techniky grafického umění. Praha: Artil, 1981.
- KREJČA, Aleš. Grafické techniky. 2. vyd. Praha: Aventinum, 1994. ISBN 80-7151-636-8.
- KNEIDL, Pravoslav. Česká lidová grafika v ilustracích novin, letáků a písniček. V Praze: Odeon, 1983.
- PECINA, Martin. Knihy a typografie. Vydání třetí, rozšířené. V Brně: Host, 2017. ISBN 978-80-7577-040-0.
- RAMBOUSEK, Jan. Litografie a ofset. Praha: Pražské nakladatelství Václava Poláška, 1948.
- RŮT, Pavel, ed. František Kobliha. Ilustroval František KOBLIHA. V Řevnicích: Arbor vitae, 2019. ISBN 978-80-7467-141-8.
- VÁCHAL, Josef. Krvavý román. Vydání druhé. V Praze: Odeon, 1970.
- Příspěvatelé Encyklopedie knihy, Bibliofilie [online], 2019, Datum poslední revize 31. 12. 2019, 10:39 UTC, [citováno 19. 03. 2024] 21

6. RESUMÉ

Jako svou diplomovou práci jsem vytvořila knihu s názvem Oboustranka. Jedná se o bibliofilii. Knihu dále rozvíjí litografie a monotypy. Na knize jsem spolupracovala se svou maminkou, která si psala deník v průběhu posledních přibližně deseti měsíců. Téma knihy se točí kolem nemoci, smrti, bezmoci, strachu, ale i radosti a lásky. Kniha propojuje svět laický a profesionální, kdy zprostředkují možnost obyčejnému člověku, aby se vyjádřil jak literárně, tak výtvarně.

Kniha je svázaná otevřenou vazbou s deskami, které přiznávají materiál lepenky. Vazba odkazuje na pouzdro, kde je lepenka také přiznaná. Zároveň je pouzdro vytvořeno z originální grafiky. Ilustrace knihy jsou tvořeny upravenými fotografiemi otisků v písku a linoryty vytvořenými mojí maminkou. V sazbě pracuji s bílou plochou, která evokuje jakousi sterilitu (což koresponduje s tématem). Litografie a monotypy spojuje již zmíněný dotyk ruky. Jsou uloženy do desek, které tyto soubory rozdělují, ale zároveň spojují.

Přínos knihy spatřuji právě v úspěšné spolupráci dvou lidí, člověka bez výtvarného vzdělání a člověka zabývající se právě výtvarnem. Také jej spatřuji v tématu knihy. Kniha není příliš optimistická, nicméně i pesimismus patří k životu chronicky nemocných lidí. A proto věřím, že mnohým lidem přinese určité zadostiučinění a smíření se s vlastním osudem.

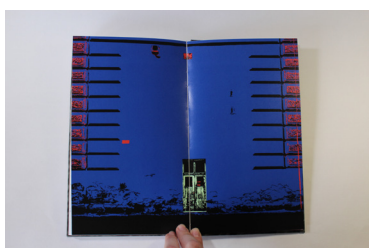
As my diploma thesis, I created a book called Oboustranka. It is bibliophilia. The book is further developed by lithography and monotypes. I collaborated on the book with my mother, who has been keeping a diary for the past ten months. The theme of the book revolves around illness, death, helplessness, fear, but also joy and love. The book connects the lay world and the professional world, where I provide an opportunity for the common man to express himself both literary and artistically.

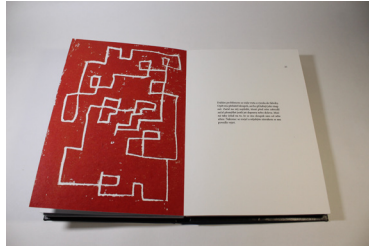
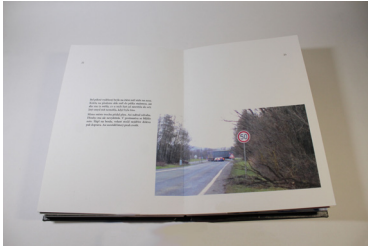
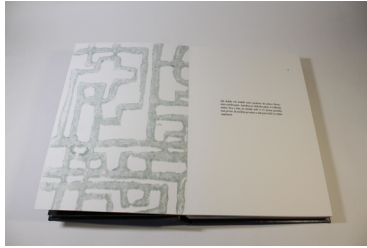
The book is bound in an open binding with boards that admit the material of cardboard. The binding refers to the case where the cardboard is also acknowledged. At the same time, the case is created from original graphics. The illustrations of the book are made up of edited photographs of prints in the sand and linocuts created by my mother. In typesetting, I work with a white surface

that evokes a kind of sterility (which corresponds to the theme). Lithography and monotypes are connected by the already mentioned touch of the hand. They are stored in plates that divide these files, but at the same time connect them. I see the benefit of the book especially in the successful cooperation of two people, a person without an art education and a person engaged in art. I also see it in the subject of the book. The book is not very optimistic, but pessimism is part of the life of chronically ill people. And that's why I believe that it will bring a certain satisfaction and reconciliation with one's fate to many people.

7. SEZNAM PŘÍLOH

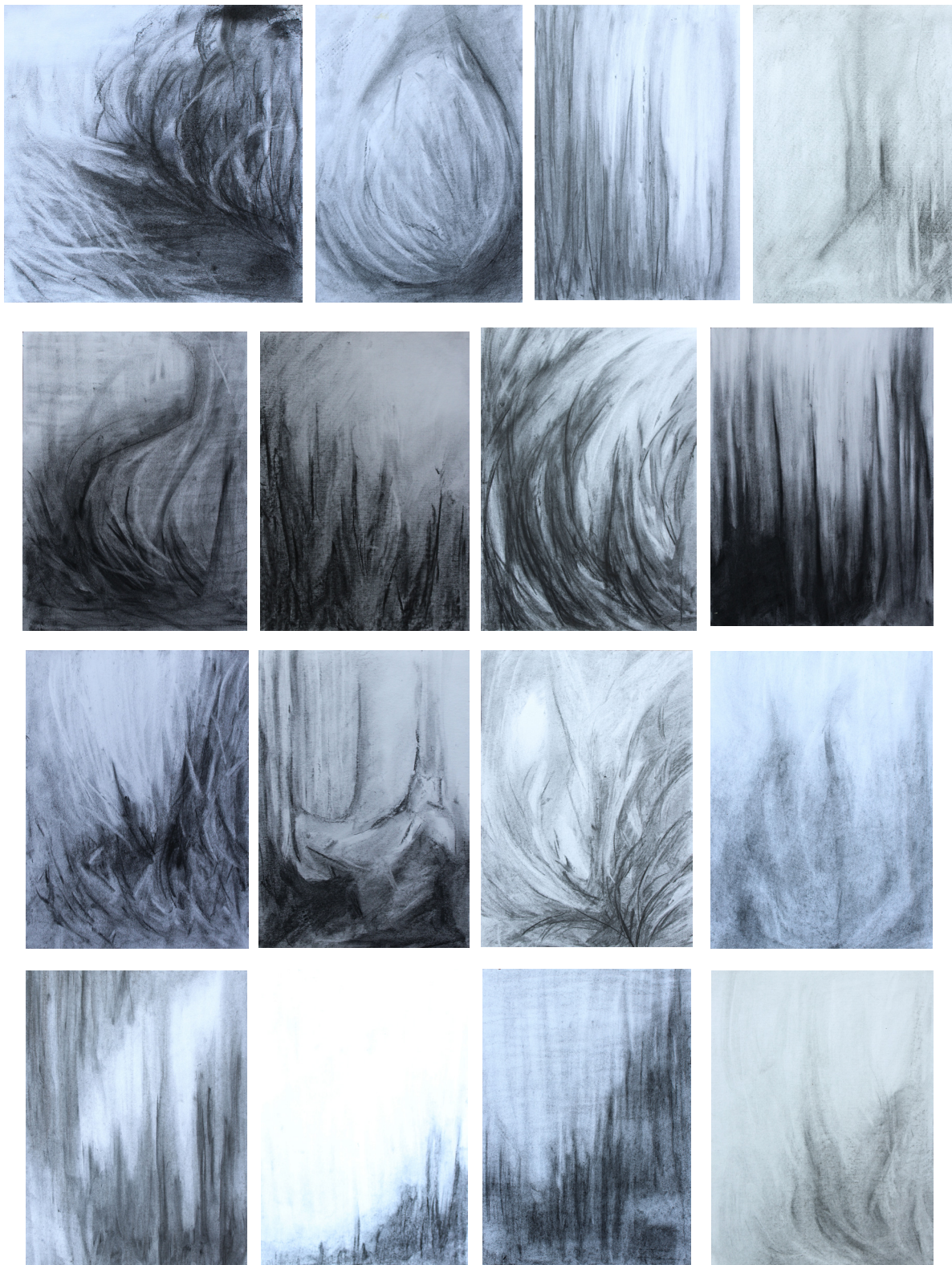
7. 1. Fotografie předchozí práce



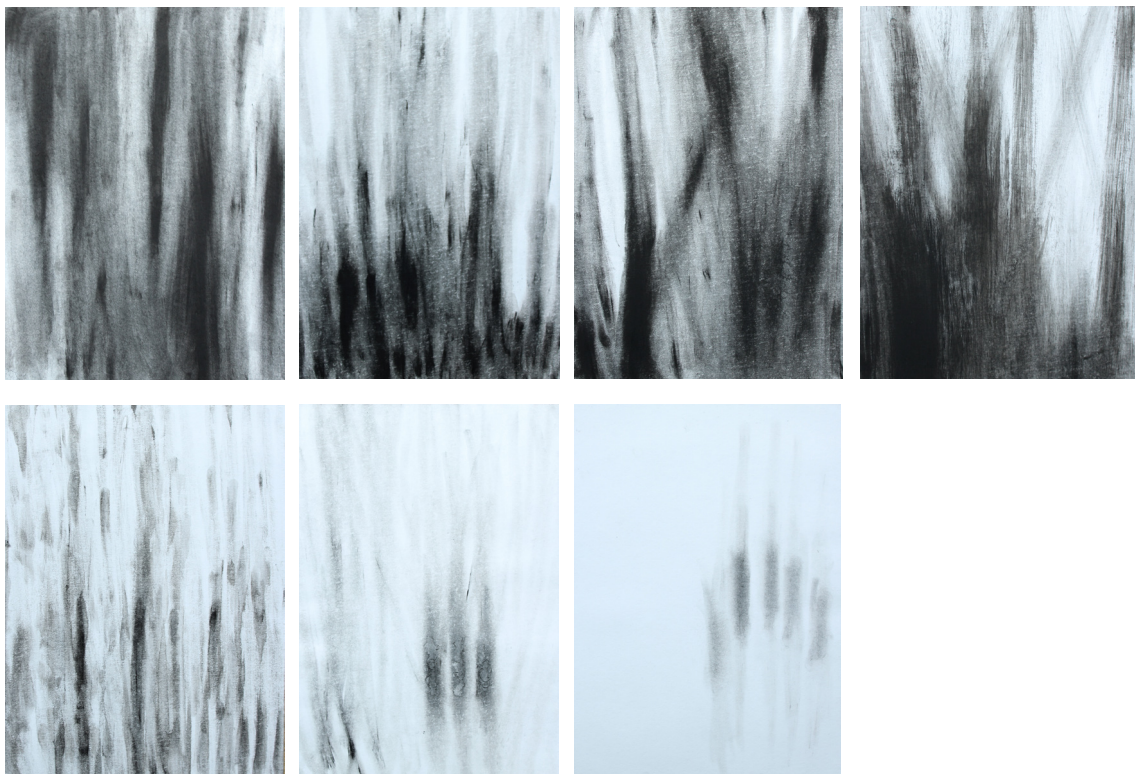


7. 2. Ilustrace, které předcházely finálním ilustracím

kresby uhlím

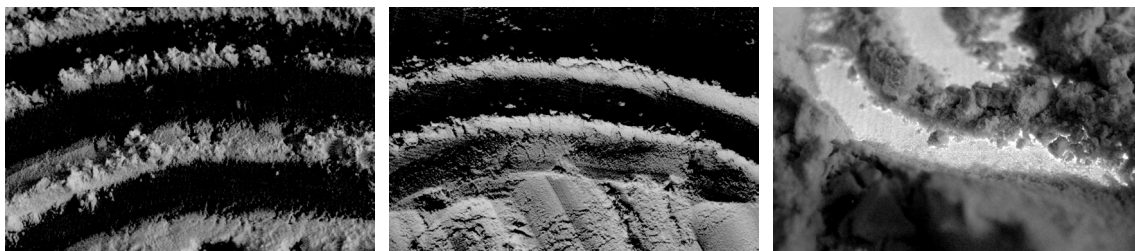


kresby pygmentem

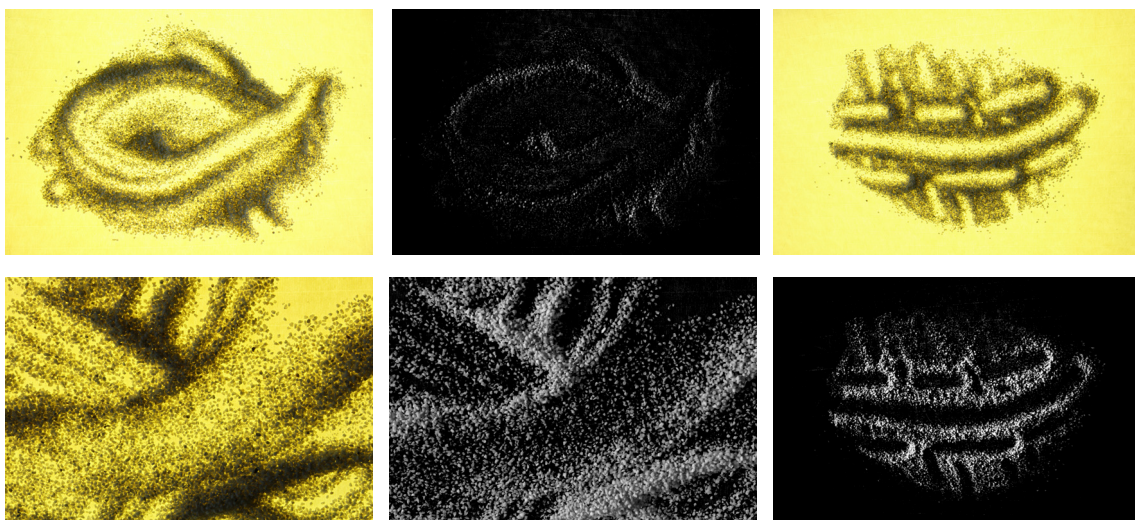


7. 3. Proces tvorby focení ilustrací

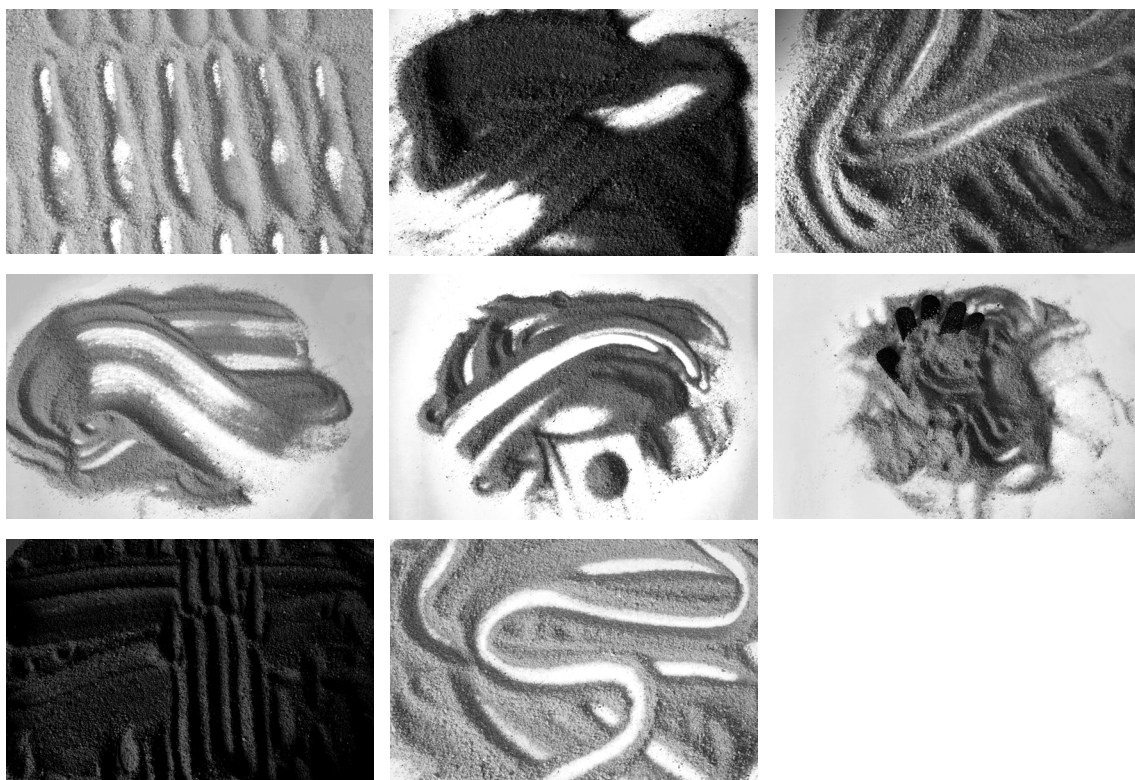
kresba moukou



kresby kamínky, před úpravou a po úpravě



kresba pískem



7. 4. Tvorba linorytů, litografií, monotypů, slepotisku

tvorba linorytů



tvorba litografií



tvorba monotypů, zkoušky tisků



tvorba slepotisku, tiskové zkoušky



7. 5. Foto makety

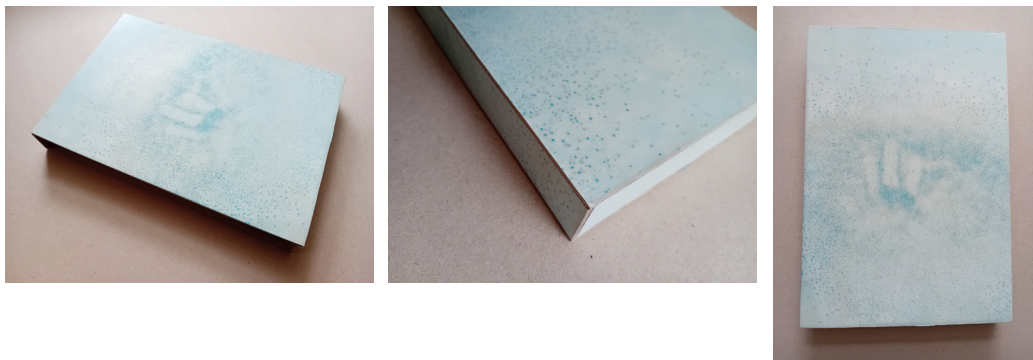
harmoniková vazba



vazba s otevřeným hřbetem

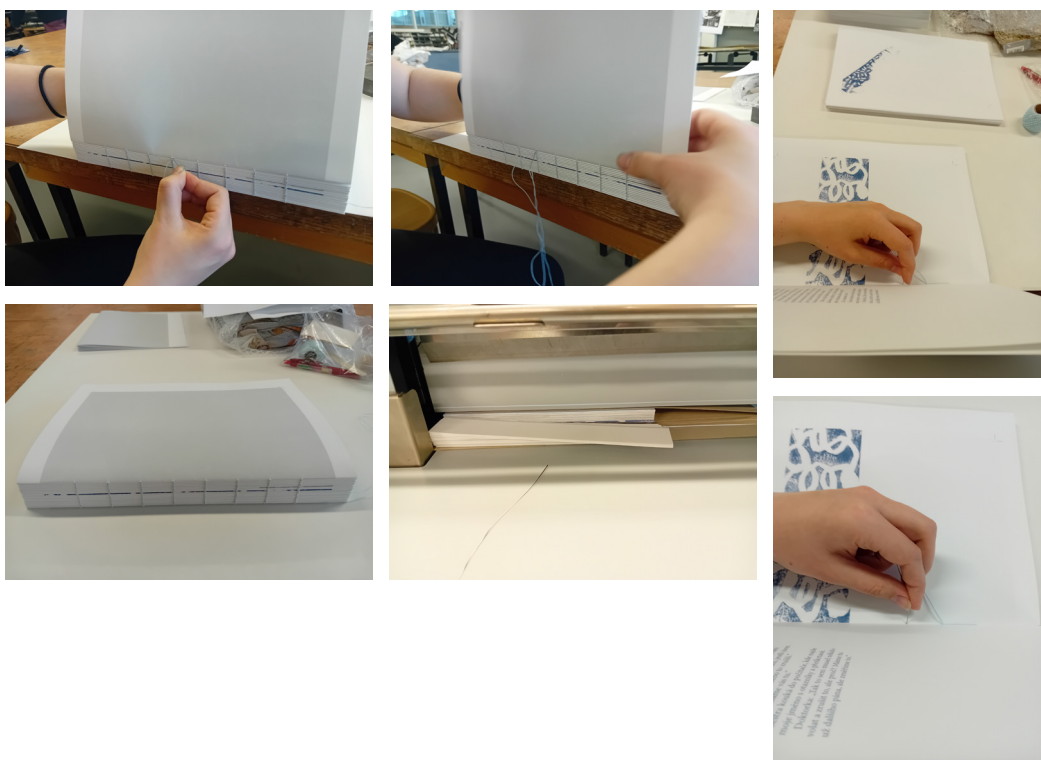


maketa pouzdra

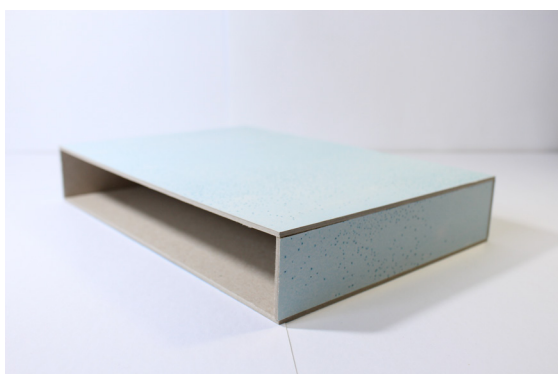


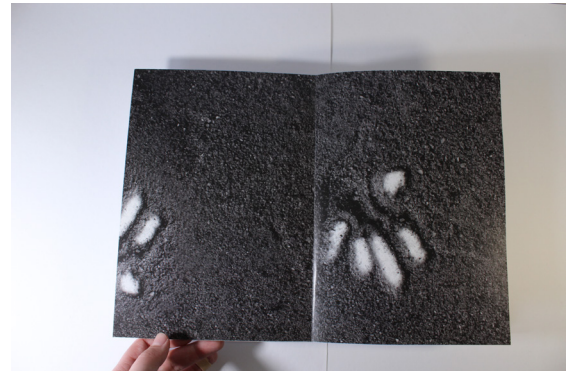
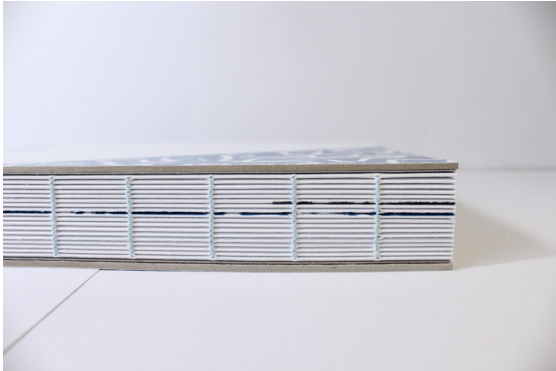
7. 6. Foto samotné práce s pouzdrém

šití knihy



kniha s pouzdem







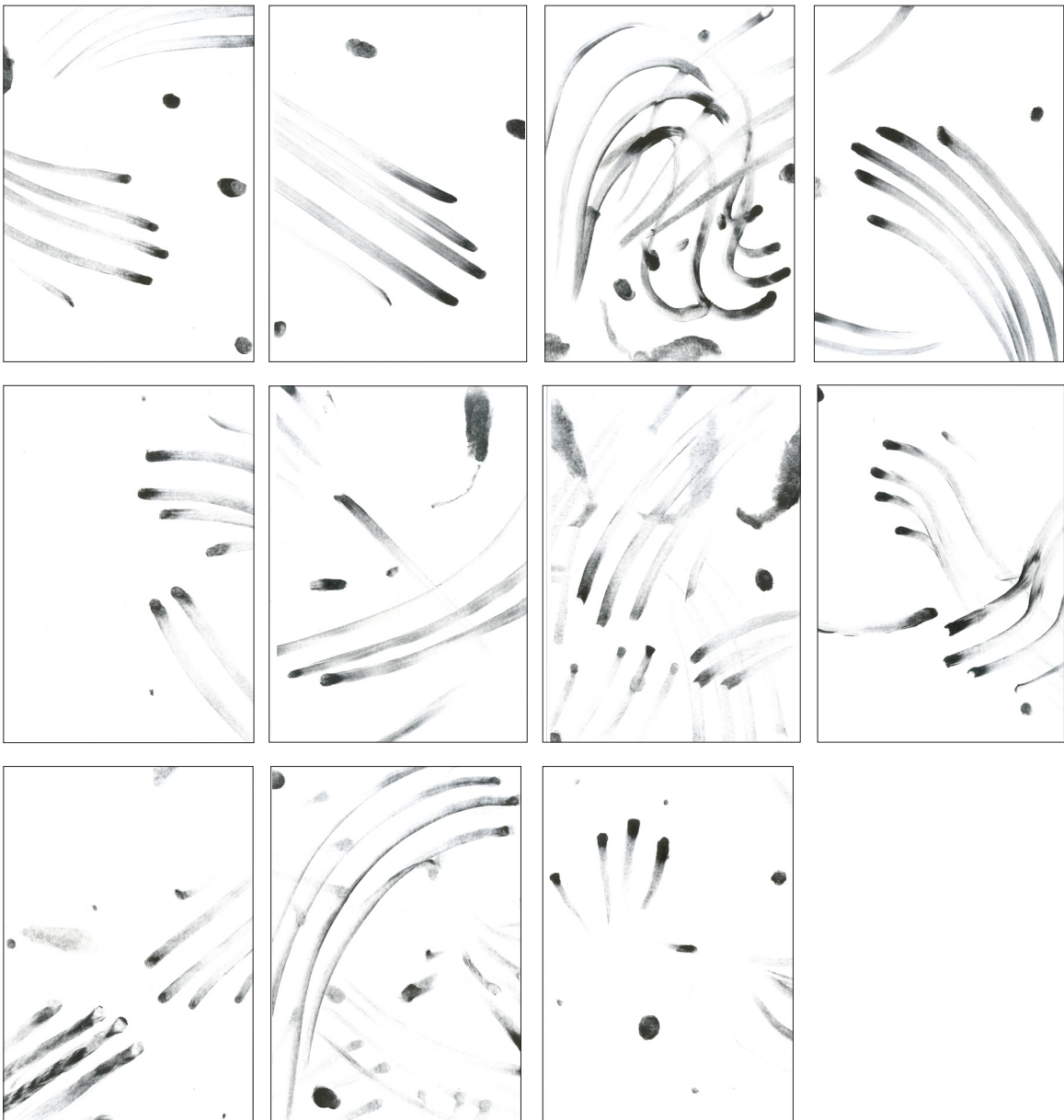
7. 7. Foto litografií, monotypů a desek

desky





litografie



monotypy

